

Souhrnná teritoriální informace: Jihoafrická republika

Zastupitelský úřad 19. 8. 2021 13:15

Jihoafrická republika se svými 59 milióny obyvateli i přes společenské a ekonomické výzvy, jimiž v posledních letech prochází, nadále zůstává zdaleka nejrozvinutější a nejdíverzifikovanější ekonomikou Afriky a relativně vyspělou demokracií. Země je významným mezinárodním politickým hráčem a neformálním mluvčím afrických zemí na multilaterálních fórech. Dominantní domácí politickou silou od demontáže apartheidu v roce 1994 je nepřetržitě Africký národní kongres (ANC). Prezidentem země je Cyril Ramaphosa, který byl poprvé jmenován do funkce po odstoupení bývalého prezidenta Jacoba Zuma v roce 2018 z pozice tehdejšího viceprezidenta. Ve všeobecných volbách v květnu 2019 strana ANC potvrdila svůj mandát ziskem 57 % hlasů a C. Ramaphosa byl parlamentem zvolen prezidentem.

Současný výkon hospodářství neodpovídá možnostem ekonomiky. Země se potýká s vysokou nezaměstnaností, která již před pandemií COVID-19 dosahovala téměř 30 %. Dalšími palčivými problémy jsou kriminalita, korupce, vysoký výskyt HIV/AIDS (nakaženo je okolo 18 % dospělé populace), sociální nerovnost, neefektivní školství a zdravotnictví. V současnosti již opadla vlna euforie spojená s nástupem C. Ramaphosy do funkce prezidenta, jelikož stále absentuje důsledná aplikace nutných strukturálních reforem, schodek státního rozpočtu se stále zvyšuje a správa státního dluhu se značně prodražuje.

V rámci hodnotící zprávy Světového ekonomického fóra Global Competitiveness Report za rok 2019 se JAR umístila na 60. místě. V hodnocení Doing Business Světové banky pro rok 2020 patří JAR 84. pozice. V neposlední řadě pak dle Ibrahimova indexu vládnutí v Africe (IIGA 2018) zaujímá JAR 7. příčku.

Mezi klíčová odvětví z hlediska příležitostí pro české podniky se mimo jiné řadí důlní, těžební a ropný průmysl, energetický průmysl, a to především obnovitelné zdroje energie a dále pak zdravotnický, farmaceutický, obranný, zemědělský, potravinářský či strojírenský průmysl. Z hlediska kultury obchodního jednání se JAR nikterak zásadně neliší od nám známého podnikatelského prostředí „západního typu“. Není zde kladen přehnaný důraz na formalitu jednání. Často se proto jednání odehrávají v oblíbené restauraci či na golfovém hřišti.

Základní údaje	
Hlavní město	Pretoria
Počet obyvatel	59,3 mil. (11/2020)
Jazyk	angličtina (nejrozšířenější), afrikánština, isiZulu, isiNdebele, isiXhosa, Sependi, Sesotho, Setswan
Náboženství	křesťanství (81 %), islám (1,4 %), hinduismus (1,2 %), tradiční africké kultury (0,3 %), judaismus (0)
Státní zřízení	parlamentní republika
Hlava státu	Cyril Ramaphosa
Hlava vlády	Cyril Ramaphosa
Název měny	Jihoafrický rand (ZAR)
Cestování	
Časový posun	+1 hod. (zimní)
Kontakty ZÚ	
Velvyslanec	JUDr. Pavel Řezáč
Ekonomický úsek	Ing. Kristýna Maina Chvátalová
Konzulární úsek	Mgr. Alice Mžýková
CzechTrade	Bc. Petr Haramul
Czechinvest	NE
Ekonomika	
Nominální HDP (mld. USD)	328,7
Hospodářský růst (%)	2,0
Inflace (%)	3,7
Nezaměstnanost (%)	34,8

Kapitoly a podkapitoly:

1 Základní informace o teritoriu

- 1.1 Systém vládnutí a politické tendence v zemi
- 1.2 Zahraniční politika země
- 1.3 Obyvatelstvo

2 Ekonomika

- 2.1 Základní údaje
- 2.2 Veřejné finance a státní rozpočet
- 2.3 Bankovní systém
- 2.4 Daňový systém

3 Obchodní vztahy s EU a ČR

- 3.1 Obchodní vztahy
- 3.2 FTA a smlouvy
- 3.3 Rozvojová spolupráce
- 3.4 Perspektivní obory (MOP)

4 Kulturní a obchodní jednání

- 4.1 Úvod
- 4.2 Oslovení
- 4.3 Obchodní schůzka
- 4.4 Komunikace
- 4.5 Doporučení
- 4.6 Státní svátky

5 Základní podmínky pro uplatnění českého zboží na trhu

- 5.1 Vstup na trh
- 5.2 Formy a podmínky působení na trhu
- 5.3 Marketing a komunikace
- 5.4 Problematika ochrany duševního vlastnictví
- 5.5 Trh veřejných zakázek
- 5.6 Platební podmínky, platební morálka a řešení obchodních sporů
- 5.7 Víza, poplatky, specifické podmínky cestování do teritoria
- 5.8 Zaměstnávání občanů z ČR
- 5.9 Veletrhy a akce

6 Kontakty

- 6.1 Kontakty na zastupitelské úřady ČR v teritoriu
- 6.2 Praktická telefonní čísla (záchrana, policie, požárníci, infolinky, apod.)
- 6.3 Důležité internetové odkazy a kontakty

1 Základní informace o teritoriu

Podkapitoly:

- 1.1 Systém vládnutí a politické tendence v zemi
- 1.2 Zahraniční politika země
- 1.3 Obyvatelstvo

1.1 Systém vládnutí a politické tendence v zemi

Jihoafrická republika či Jižní Afrika, zkráceně JAR, je federativní demokratickou republikou parlamentního typu. Skládá se z 9 provincií (Západní Kapsko, Východní Kapsko, Severní Kapsko, Severozápadní provincie, Svobodný stát (Free State), Kwazulu Natal, Gauteng, Limpopo a Mpumalanga) řízených provinčními vládami. Země se řídí ústavou z roku 1997. Federální zákony schvaluje dvoukomorový Národní parlament složený z Národního shromáždění, které má 400 členů, a Národní rady provincií, která má 90 delegátů.

Prezident a viceprezident jsou jmenováni Národním parlamentem na základě výsledků všeobecných (národních a provinčních) voleb, ve kterých voliči dávají hlasy jednotlivým politickým stranám, nikoliv kandidátům. Politické strany na základě počtu získaných mandátů jmenují své zástupce v Národním parlamentu. Prezident je hlavou moci výkonné a jako předseda vlády jmenuje a schvaluje ministry. Viceprezident je místopředsedou vlády. Prezident je jmenován Národním parlamentem do funkce maximálně na dvě pětiletá funkční období. Příští všeobecné volby se budou konat v roce 2024, nejbližší komunální volby se konají v roce 2021. Současný prezident C. Ramaphosa působí ve vedení země od února 2018, kdy z pozice viceprezidenta nahradil odstoupivšího bývalého prezidenta J. Zumu. Ramaphosa byl následně po volbách v roce 2019 oficiálně zvolen prezidentem. Viceprezidentem je David Mabuza. Ramaphosa je zároveň předsedou vládnoucí strany ANC (African National Congress). Strana ANC získala ve volbách v květnu 2019 nadpoloviční většinu (57,5 %) hlasů. Nejvýznamnější opoziční silou je liberální strana Demokratická aliance (DA). Na druhém místě je levicové hnutí Economic Freedom Fighters (EFF). DA získala ve všeobecných volbách v květnu 2019 20,76 % hlasů, vedle toho si udržela absolutní většinu v provincii Západní Kapsko. Radikální EFF se daří oslovit zejména nejchudší vrstvy obyvatel. Hlavním tématem, jímž láká své voliče, je pozemková reforma, znárodnění půdy a její následná redistribuce. V posledních všeobecných volbách získala EFF 10,79 % hlasů.

Aktuální seznam ministrů vlády s jejich portfolii je k dispozici na oficiálním internetovém portálu jihoafrické vlády.

1.2 Zahraniční politika země

Jižní Afrika má zdaleka nejrozvinutější a nejdíverzifikovanější ekonomiku na kontinentu, byť v absolutních číslech jí patří druhé místo za Nigérií. Ačkoliv se JAR na tvorbě celosvětového HDP podílí pouze zhruba 0,3 %, váha jihoafrické ekonomiky v rámci světadílu představuje více než jednu pětinu. Od jihoafrického ekonomického postavení na kontinentu se samozřejmě odvíjí i její silné politické postavení a role lídra v mnohých stěžejních kontinentálních záležitostech.

JAR má na mezinárodní politické scéně značné ambice, je členem uskupení BRICS. Usiluje např. o reformu Rady bezpečnosti OSN a v jejím rámci aspiruje na místo stálého člena Rady bezpečnosti OSN za Afriku. Zároveň JAR v roce 2020 předsedá Africké unii (AU), jejíž hlavní agendou je v tuto chvíli implementace Kontinentální zóny volného obchodu (AfCFTA), k čemuž mělo dojít v červenci 2020, avšak vzhledem k nastalé krizi se toto datum odloží s největší pravděpodobností na rok 2021. Země hraje rovněž aktivní úlohu v oblasti boje proti globálnímu oteplování. Ve spolupráci s Evropskou unií a „Západem“ se nicméně najdou rezervy, které existují i přes přijetí Dohody o ekonomickém partnerství (EPA) mezi EU a státy Jihoafrického rozvojového společenství (SADC). Tato dohoda je provizorně vykonávána od roku 2016 a přispěla podstatně k nárůstu vzájemného obchodu, což se projevilo markantním nárůstem objemu vzájemné obchodní výměny mezi Českem a Jižní Afrikou o téměř 50 % v roce 2019.

1.3 Obyvatelstvo

Celkový počet obyvatel JAR je 59,3 milionů z toho ženy tvoří 51 %. Meziroční přírůstek činí přibližně 2 %. Hustota zalidnění je 49 obyvatel na km². Nejlidnatější a zároveň ekonomicky nejvýznamnější provincií je Gauteng (14,3 mil. obyvatel) a následuje jej KwaZulu-Natal (s 11,1

miliony obyvatel). Větší část populace je velmi mladá, téměř 30 % obyvatel je mladší 15 let a pouhých 9 % občanů je starší 60 let.

Jihoafričké statistiky rozlišují 4 základní etnické skupiny, které jsou v populaci zastoupeny následovně:

- původní černošské africké obyvatelstvo, tzv. Black African (především Zulu, Xhoza, Sotho, Ndebele, Swati) - 47,66 mil. (80,8 %)
- míšenci, tzv. barevní (coloured) - 5,06 mil. (8,8 %)
- běloši - 4,56 mil. (8,0 %)
- indicko-asijského původu - 1,50 mil. (2,4 %)

Mezi nejrozšířenější náboženství patří: křesťanství (81 %), islám (1,4 %), hinduismus (1,2 %), tradiční africké kultury (0,3 %), judaismus (0,2 %) a jiné včetně ateistů (15,9 %).

2 Ekonomie

Podkapitoly:

- 2.1 Základní údaje
- 2.2 Veřejné finance a státní rozpočet
- 2.3 Bankovní systém
- 2.4 Daňový systém

2.1 Základní údaje

V uplynulém roce došlo vlivem bezprecedentního globálního šoku na straně poptávky i nabídky v JAR k poklesu HDP o 7 %, přičemž v příštích třech letech lze legitimně očekávat pomalý růst jen mírně přesahující 2 % za rok. Za současného trendu se HDP JAR vrátí na předcovidové hodnoty nejdříve za 3-4 roky. Míra zadlužení JAR vůči HDP přesahuje ve stávajícím roce hranici 80 % (o 20 % více než v roce 2019) a dle MF JAR se její růst zastaví okolo hranice 90 % až letech 2025/26, avšak je zde reálné riziko, že tato míra v příštích letech překročí hranici 100 %.

Schodek státního rozpočtu ve fiskálním roce 2020/21 představuje 12,3 % HDP a na správu státního dluhu JAR v současnosti případně přibližně 1/5 výdajů jejího rozpočtu. Všechny tři přední ratingové agentury, tj. Moody's, Fitch a S&P, již hodnotí dluh JAR dva stupně pod úroveň investičního pásma a dále vysílají varovné signály směrem k implementaci nutných strukturálních reforem a rozpočtových škrtek především v oblasti veřejné správy. Výdaje na platy státních zaměstnanců v rozpočtovém roce 2020/21 spotřebovaly více jak 34 % státního rozpočtu a toto téma je dlouhodobě předmětem sporu mezi MF JAR a odbory COSATU.

Ukazatel	2018	2019	2020	2021	2022
Růst HDP (%)	0,8	0,2	-7,0	2,0	2,2
HDP/obyv. (USD/PPP)	13 260,1	13 340,6	12 488,0	12 780,0	13 160,0
Inflace (%)	4,5	4,1	3,2	3,7	4,5
Nezaměstnanost (%)	27,1	28,7	29,2	34,8	35,1
Export zboží (mld. USD)	94,1	90,1	83,8	86,5	90,0
Import zboží (mld. USD)	92,4	87,4	67,8	78,5	86,3
Saldo obchodní bilance (mld. USD)	1,7	2,7	16,1	8,0	3,7
Průmyslová produkce (% změna)	1,2	-0,9	-11,3	2,0	2,5
Populace (mil.)	57,8	58,6	59,3	60,0	60,8
Konkurenceschopnost	67/140	60/141	N/A	N/A	N/A
Exportní riziko OECD	4/7	4/7	4/7	4/7	N/A

Zdroj: EIU, OECD, WEF

2.2 Veřejné finance a státní rozpočet

JAR se potýká s vážnými strukturálními problémy a do nastalé krize vstoupila již značně oslabena s nezaměstnaností překračující 35 %. U mladistvých, tj. ve věkovém rozmezí 15-24 let je míra nezaměstnanosti znepokojujících 58,1 %. Země má jeden z nejvyšších rozdílů mezi bohatými a chudými, tzv. Gini koeficient v JAR převyšuje hodnotu 0,6. Vláda slibuje zavedení všeobecného zdravotního pojištění (NHI), jehož implementace se však ve světle současného globálního ekonomického útlumu jeví fiskálně prakticky neudržitelná.

Veřejné finance	
Saldo státního rozpočtu (% HDP)	-9,2
Veřejný dluh (% HDP)	83,2
Bilance běžného účtu (mld. USD)	-4,0
Daně	
PO	28 %

Pozitivem JAR i nadále zůstávají stabilní a relativně dobře fungující instituce, nezávislost soudů, zdravé bankovníctví, kompetitivní soukromý sektor, likvidní kapitálové trhy či efektivní cenová politika jihoafrické centrální banky (SARB). Úrokové míry SARB se nacházejí na historickém minimu a inflace je udržována v cílovém pásmu 3-6 %. Jihoafrický rand se v průběhu května dostal téměř na předcovidovou hodnotu a JAR dále profituje z vyšší ceny nerostných surovin a relativně nízkého kurzu amerického dolaru. Země je v celosvětovém měřítku největším producentem platiny, manganu, chromu, vanadu a vermikulitu. Johannesburgská burza cenných papírů patří mezi nejvýznamnější na světě.

FO	18 - 45 %
DPH	15 %

Pro vládu je imperativem podpora růstu a tvorba pracovních míst v souladu s cíli Národního rozvojového plánu (NDP 2030). Ministerstvo obchodu, průmyslu a soutěže představilo svoji vizi obnovy průmyslu pomocí tzv. místní lokalizace výroby skrze tzv. sektorové master plány. Cílem je redukce dovozu všech výrobků kromě ropy do roku 2025 o 20 %. Vláda představila řadu plánů k nastartování ekonomiky již s nástupem nové administrativy v r. 2019. Pandemie potřebovala strukturálních reforem jenom umocnila. Problémem je pomalá realizace daná neschopností úřadů i nechutí částí politického spektra ke změnám.

2.3 Bankovní systém

Jižní Afrika má historicky velmi dobře rozvinutý finanční a bankovní systém. Centrální banka South African Reserve Bank (SARB) založená v roce 1921 je soukromou akciovou společností řízenou patnácti člennou bankovní radou. Guvernéra a tři viceguvernéry jmenuje prezident republiky. Na internetových stránkách SARB lze nalézt aktuální seznam bankovních ústavů v JAR včetně poboček zahraničních bank a dále pak také aktuální úrokovou míru a jiné další makroekonomické či tržní ukazatele. Přes 80 % jihoafrického finančního trhu kontrolují bankovní společnosti Standard Bank Group, FirstRand Group (FNB), Barclays Africa Group (ABSA Bank) a Nedbank Group. V roce 1983 byla zřízena Jihoafrická rozvojová banka Development Bank of Southern Africa. Nejstarší bankou je FNB, která byla založena v roce 1838.

Co se akreditivů a dalších bankovních služeb spojených s mezinárodním podnikáním týče, služby tohoto druhu nabízí v klasické podobě všechny výše uvedené tuzemské banky a dále pak také pobočky bank mezinárodních jako Citibank, BNP Paribas, Deutsche Bank či HSBC. Pojišťovnictví tvoří významnou součást finančního trhu v JAR. V zemi působí více než tři desítky pojišťoven. V sektoru krátkodobého pojištění, kam patří rizika spojená s podnikatelskou činností a provozem motorových vozidel lze jmenovat mj. Discovery Ltd, Old Mutual, OutSurance, Budget, MiWay, Affinity Health, Santam, Liberty Life, Hollard Commercial Insurance, 1st for women aj. Přehled pojišťoven a obchodních zajišťovacích společností je k dispozici na webových stránkách Jihoafrické asociace pojišťovacích společností.

2.4 Daňový systém

Veškeré daně jsou detailně popsány na stránkách Jihoafrické daňové a celní správy South African Revenue Service (SARS). Druhy daní a platné sazby na aktuální finanční období jsou shrnuty také v tzv. daňovém průvodci (Tax Pocket Guide). Zhruba třetinu příjmů státního rozpočtu generují nepřímé daně, hlavně DPH (jednotná sazba 15 %). Hlavní část příjmů státního rozpočtu tvoří daň z příjmu, kterou upravuje Zákon o dani z příjmu (tzv. Income Tax Act). Předmětem daně se stává každý příjem jihoafrického rezidenta vytvořený v tuzemsku i v zahraničí. Pro daňové účely se jihoafrickým rezidentem rozumí každá fyzická osoba, která ve třech po sobě následujících letech strávila v JAR více než 549 dní, přičemž minimální počet strávených dní v jednom roce nesmí být menší než 91.

Daň z příjmu fyzických osob (Personal Income Tax) je rozdělena do 6 daňových pásem v závislosti na výši příjmu, má progresivní charakter a je složená ze dvou částí - paušální a procentuální (vypočítaná ze základu daně). Nejnižší sazba činí 18 % a nejvyšší 45 %. Daň z příjmu právnických osob (Corporate Income Tax) má stanovenou sazbu 28 %. Pro malé a střední firmy existují snížené sazby. Dále se v JAR uplatňují 20% daň z dividend, 15% daň z transferů (royalties), darovací daň (20 % a 25 % při hodnotě daru vyšší než 30 milionů randů) a daň z nemovitostí ve výši 20 %. Takto získaný příjem státu je redistribuován z větší části prostřednictvím tzv. oborových úřadů pro vzdělávání a výcvik Sector Education and Training Authority (SETA), více též na stránkách ministerstva práce (Department of Labour). Zaměstnanci i zaměstnavatelé platí povinné příspěvky na pojištění v nezaměstnanosti (tzv. Unemployment Insurance Contributions).

Jihoafrický daňový systém lze považovat za stabilní, byť pro tuzemské subjekty představuje značnou zátěž, a to především u daní z příjmu FO, která má silně progresivní charakter. Nelze proto v dohledné době očekávat žádné významné změny.

3 Obchodní vztahy s EU a ČR

Podkapitoly:

- 3.1 Obchodní vztahy
- 3.2 FTA a smlouvy
- 3.3 Rozvojová spolupráce
- 3.4 Perspektivní obory (MOP)

3.1 Obchodní vztahy

Obchodní vztahy s EU

Vztahy mezi Evropskou unií a JAR jsou oboustranně korektní. Obě strany mají uzavřenu smlouvu o strategickém partnerství a vedou spolu pravidelný politický dialog. Vzájemné obchodní vztahy od roku 2016 zastřešuje Dohoda o ekonomické spolupráci mezi Evropskou unií a Jihoafrickým rozvojovým společenstvím (EU SADC EPA). Obchod s členskými zeměmi EU činí více než čtvrtinu veškerého mezinárodního obchodu JAR. Z EU také pochází až 50 % přímých zahraničních investic plynoucích do JAR (před Brexitem tato hodnota převyšovala 75 %). EU a její členské státy jsou hlavními donory, jež poskytují až 70 % rozvojových fondů přicházejících do Jižní Afriky.

Obchodní výměna s EU (mil. EUR)

	2018	2019	2020	2021	2022
Export z EU (mil. EUR)	21 727,3	22 899,8	17 600,7	N/A	N/A
Import do EU (mil. EUR)	17 237,0	18 990,4	16 443,3	N/A	N/A
Saldo s EU (mil. EUR)	-4 490,3	-3 909,5	-1 157,3	N/A	N/A

Zdroj: Evropská komise

Obchodní vztahy s ČR

JAR je největším obchodním partnerem ČR na africkém kontinentu, ČR je zároveň významným odbytištěm jihoafrického zboží v Evropě. Od roku 2019 se do bilance obchodní výměny s ČR začalo významně promítat uplatňování Dohody o ekonomické spolupráci mezi Evropskou unií a Jihoafrickým rozvojovým společenstvím (EU SADC EPA), která se provizorně uplatňovala již od roku 2016 a v jejímž rámci byla odstraněna drtivá většina celních tarifů. S výjimkou pandemií poznamenaného roku 2020 však celkový objem vzájemné obchodní výměny v posledních letech značně narůstá a lze očekávat, že tento trend bude i nadále pokračovat.

Obchodní výměna s ČR (mld. CZK)

	2018	2019	2020	2021	2022
Export z ČR (mld. CZK)	14,1	16,5	10,8	N/A	N/A
Import do ČR (mld. CZK)	10,2	17,8	15,1	N/A	N/A
Saldo s ČR (mld. CZK)	-3,9	1,3	4,2	N/A	N/A

Zdroj: ČSÚ

3.2 FTA a smlouvy

Smlouvy s EU

Smluvní základnu mezi JAR a EU tvoří především tyto následující mezinárodní smluvní instituty:

- Smíšená smlouva mezi EU a jejími členskými zeměmi na jedné straně a JAR na druhé straně: Dohoda o obchodu, rozvoji a spolupráci

(Trade, Development and Cooperation Agreement, TDCA)

- Dohoda o ekonomickém partnerství (EPA) mezi EU a zeměmi Jihoafrického rozvojového společenství, SADC (tzv. dohoda SADC EPA)
- Smíšená smlouva mezi EU a jejími členskými zeměmi na jedné straně a zeměmi Afriky, Karibiku a Pacifiku (ACP) včetně JAR na druhé straně, tzv. Dohoda z Cotonou (JAR je smluvní stranou s výhradami)

Ze strany EU bylo liberalizováno 98,1 % tarifů na jihoafrické produkty. Konkrétní celní sazby a požadavky na dokumentaci pro jednotlivé typy zboží lze konzultovat na webových stránkách Evropské komise EU Trade Helpdesk a Market Access Database.

Smlouvy s ČR

Přehled platných mezinárodních smluv mezi ČR a JAR je k dispozici na webových stránkách Ministerstva zahraničí ČR, jedná se zejména o uvedené dohody:

- Ujednání o zrušení vízové povinnosti pro držitele diplomatických a služebních pasů (platná od 1. 12. 1991)
- Smlouva o spolupráci mezi ministerstvy obrany ČR a JAR (podepsaná v r. 1999 a platná od data podpisu)
- Dohoda mezi vládou ČR zastoupenou Ministerstvem obrany a vládou JAR zastoupenou Ministerstvem obrany o ochraně vojenských utajovaných skutečností (2003)
- Dohoda o spolupráci v oblasti zemědělství a potravinářského průmyslu (podepsaná 21. března 1995 a platná od téhož data)
- Smlouva o zamezení dvojího zdanění (podepsaná v roce 1995, vstoupila v platnost 3. 12. 1997)
- Smlouva o vzájemné ochraně a podpoře investic (podepsaná v roce 1998, vstoupila v platnost 17. 9. 1999)
- Dohoda o vzájemné pomoci v celních otázkách (platnost od 15. 4. 2006)
- Mezivládní dohoda o hospodářské spolupráci (podepsaná 12. 12. 2006)
- Dohoda mezi vládou ČR zastoupenou Ministerstvem obrany a vládou JAR zastoupenou Ministerstvem obrany o spolupráci v oblasti obrany (1999)
- Dohoda mezi vládou ČR a vládou JAR o letecké dopravě (platnost od r. 1993)

3.3 Rozvojová spolupráce

Jihoafrická republika nepatří mezi prioritní země české zahraniční rozvojové spolupráce. Přesto mohou české firmy žádat o dotace na rozvojové projekty v rámci Programu rozvojového partnerství pro soukromý sektor České rozvojové agentury (tzv. program B2B). Další informace o tzv. programu B2B jsou k dispozici na stránkách ministerstva zahraničí a České rozvojové agentury. Velvyslanectví v Pretorii dohlíží na realizaci tzv. malých lokálních rozvojových projektů, jež realizují místní garanti.

Česká republika přispívá do rozvojových fondů EU a české firmy mohou žádat o dotace z těchto fondů a předkládat návrhy na své projekty. Na projekty z Evropského rozvojového fondu (EDF) bylo v JAR na období 2014 až 2020 alokováno 241 mil. EUR. Evropská investiční banka (EIB) vypisuje tendry na projekty v oblasti zemědělství, vzdělávání aj oblastech. Celkově se Evropská unie podílí na objemu rozvojové pomoci pro JAR z více než 70 %.

Priority rozvojové spolupráce mezi Evropskou unií a Jihoafrickou republikou definuje Dohoda o rozvojové a obchodní spolupráci mezi EU a JAR (tzv. TDCA), přičemž financování rozvojové spolupráce patří pod tzv. Development Cooperation Instrument. Na webových stránkách Delegace Evropské unie v Pretorii jsou uvedeny priority vypisovaných rozvojových projektů (dle tzv. Country Strategy Paper a Multi-annual Indicative Programme), jejichž cílem je:

- podpora udržitelného hospodářského růstu, a to především z hlediska pozitivního dopadu na chudé vrstvy
- zlepšení poskytování základních služeb státu chudým občanům
- podpora tzv. dobrého vládnutí (good governance)
- tvorba pracovních míst
- vzdělávání, výcvik a inovace
- podpora kapacit a pro-rozvojového charakteru veřejné správy

3.4 Perspektivní obory (MOP)

Výpadky dodávek elektřiny v posledních letech způsobují investice firem a domácností do vlastní energetické nezávislosti na státní elektrické rozvodné síti. Vedle komplexních řešení dodávek energie z obnovitelných zdrojů a energetických zásobníků (tzv. energy storage), roste poptávka po řešeních zajišťující energetickou nezávislost spotřebičů a elektrických zařízení v případě výpadku síťového napájení. Uplatnění naleznou taktéž dodavatelé záložních zdrojů a přepětových ochranných pomůcek, které umožňují automatické přepínání zdroje bez narušení výroby, chodu ochranných systémů a alarmů, poškození elektrospotřebičů, ztrát dat apod. S ohledem na značné sucho, které postihlo Jižní Afriku (zejména provincii Západní Kapsko) v uplynulých letech, existuje poptávka po inovativních řešeních a technologiích souvisejících s čištěním a recyklací odpadní vody a snižováním spotřeby vody napříč sektory. Inovativní úsporná řešení jsou rovněž vítána i v těžebním odvětví, jelikož se těžba v JAR stále více prohlubuje (v JAR se nachází většina nejhlubších dolů na světě), a tím i značně prodražuje.

► Důlní, těžební a ropný průmysl

Těžební průmysl v JAR je významným přispěvatelem do tvorby HDP (cca 8 %) a vytváří více jak 460 000 pracovních pozic. Jeho potenciál je však vlivem špatné správy nevyužit, o čemž svědčí fakt ten, že těžařství se dříve na HDP podílelo z 21 % a zaměstnávalo přes 760 000 obyvatel. V současné době je těžební průmysl v JAR na rozcestí a mnoho se slibuje od prezidenta C. Ramphosy a nově jmenovaného ministra nerostných bohatství, G. Mantasheho. V JAR se nachází přibližně 80 % celosvětových zásob platiny a chromu a 70 % celosvětových zásob manganu. Významná je zde i těžba uhlí, zlata a diamantů. Vzhledem k tomu, že se jedná o převážně hlubinnou těžbu, náklady s ní spojené stále rostou, čemuž napomáhá i stále se zvyšující cena elektřiny. Vláda pracuje na tom, aby byla znovu obnovena důvěra investorů. Padnou-li tyto snahy na úrodnou půdu, lze předpokládat rostoucí kapitálové investice společností, tj. příležitosti pro české podniky související s dovozem relevantních strojních zařízení, vybavení a jejich know-how k celkové revitalizaci stávajících a vytvoření nových efektivních důlních operací, a to včetně geologického průzkumu. Dá se předpokládat i snaha o lokalizaci nízkoeenergetického zpracovávání nerostů v JAR, neboť ty se v současnosti v drtivé většině vyvážejí surové.

► Energetický průmysl

Přibližně 85 % procent energie v JAR produkují uhelné elektrárny. JAR, jako jediná na africkém kontinentu, oplývá jadernou elektrárnou (Koeberg, Západní Kapsko), přičemž tato generuje pouhých 5,2 % produkce energie. Dále se pak energie v JAR získává ze zemního plynu (3,2 %) a z dieselu (1,7 %). Co se energie z obnovitelných zdrojů týče, jejich příspěvek do celkové energetické tvorby je v tuto chvíli poměrně zanedbatelný, a sice u sluneční energie se jedná o necelé 1 % a větrné energie rovněž tak. Postavení státního energetického monopolu, Eskomu, zůstává i nadále velmi kontroverzní s ohledem jak na řadu korupčních skandálů, tak na neschopnost generovat zisk, a proto v současnosti probíhají jednání na ozdravení a restrukturalizaci této státní společnosti. Stejně tak jako je tomu i ve všech ostatních sektorech, nástup C. Ramphosy do funkce prezidenta jest příslibem řady změn. V minulém roce byl představen Energetický výhled do roku 2030 (Integrated Resource Plan 2018). Tento výhled si klade za cíl snížení tvorby energie z fosilních paliv (zejména uhlí) a postupné zvyšování podílu energie z obnovitelných zdrojů, a to přibližně 26 % do roku 2030. Role Eskomu v produkci energie z obnovitelných zdrojů v tuto chvíli není vyjasněna, avšak lze v nadcházejících letech předpokládat příležitosti pro české společnosti v oblasti solární, větrné a částečně i vodní energie. Důraz bude kladen i na řešení v oblasti „energy storage“ a rovněž pak i mechanismy „waste-to-energy“. Nutná bude i celková obnova a zefektivnění stávající rozvodové sítě. Zvýšení kapacity či tvorba nové jaderné elektrárny není v dohledné době plánována.

► Obranný průmysl

JAR se podílí na významném růstu obranných výdajů na africkém kontinentu. V roce 2016 sice rozpočet na obranu mírně poklesl, přesto v absolutních číslech činil významných 3,42 mld. USD. Do budoucna by se měly výdaje spíše zvyšovat a měly by být alokované především pro síly zvláštního určení, nákup lehkých a středních dopravních letadel, rozvoj dělostřelectva, protiletadlové obrany včetně radarů a systémů řízení, modernizaci vojenského zdravotnictví, spojovacích kapacit a kybernetické bezpečnosti. Není bez zajímavosti, že ve výzbroji Jihoafrických vzdušných sil se podobně jako v Armádě ČR nachází stíhače Gripen.

► Zdravotnický a farmaceutický průmysl

V JAR se nachází více jak 400 veřejných a 200 soukromých nemocnic o celkové kapacitě lůžek přesahující 125 000. Příležitost pro sofistikovanější zdravotnickou techniku v Jihoafrické republice existuje zejména v soukromém zdravotnictví a nemocnicích (země dováží přes 90 % této techniky). Dlouhodobě je v plánu reforma zdravotnictví zahrnující univerzální všeobecné a povinné zdravotní pojištění. kromě výdajů na léčbu HIV/AIDS se předpokládá nárůst výdajů na chronické a civilizační choroby jako jsou astma, rakovina, cukrovka, obezita a nemoci kardiovaskulárního systému. relativně novou a žádanou skupinou produktů v Jižní Africe jsou tzv. cosmeceuticals, tj. přípravky, které kombinují léčivé a kosmetické účinky.

► Strojírenský průmysl

Stroje na vysoké technické úrovni (obráběcí centra, horizontky) jsou v Jihoafrické republice téměř vždy předmětem dovozu. Česká republika disponuje potřebnou kompetencí za předpokladu odpovídajícího marketingu vzhledem k velké konkurenci na místním trhu, kterou představují nadnárodní společnosti vyskytující se i na našem evropském trhu.

► **Zemědělský a potravinářský průmysl**

Zemědělství je v JAR na vysoké úrovni a významná část produkce se také vyváží. Příležitosti pro české podniky se nachází zejména v dovozu potravinářských technologií, jako jsou pekařské stroje, zařízení pro pivovary, cukrovary, stroje na zpracování masa, výrobu ovocných šťáv a podobně. Další možnosti spočívají v dodávkách technologií k výrobě organických hnojiv a močoviny nebo v oblasti dodávek technologií na chování ryb a pěstování ovoce a zeleniny (tzv. aquaculture či aquaponics apod.).

Odkaz na Mapu globálních oborových příležitostí v teritoriu JAR.

4 Kulturní a obchodní jednání

Podkapitoly:

- 4.1 Úvod
- 4.2 Oslovení
- 4.3 Obchodní schůzka
- 4.4 Komunikace
- 4.5 Doporučení
- 4.6 Státní svátky

4.1 Úvod

Místní obchodní zvyklosti se příliš neliší od evropských standardů. Podnikatelské prostředí JAR je velmi dobře etablované a lze bez nadsázky říct, že zde narazíte na konkurenci, společnosti, značky a služby, na které jste zvyklí ze zcela rozvinutých zemí „západního typu“. JAR má velmi různorodou demografickou skladbu. Kromě původního černošského či bělošského obyvatelstva zde narazíte na největší indickou menšinu za hranicemi Indie a vzhledem k tomu, že lze JAR považovat za „bránu do Afriky“, zastoupeny zde jsou skupiny snad všech národů světa – v tomto ohledu platí, že čím významnější je ekonomický vztah dané země a JAR, tím více příslušníků dané země zde dočasně či trvale pobývá. Ne nadarmo se JAR přezdívá „duhový národ“ (rainbow nation).

4.2 Oslovení

Z hlediska oslovení potenciálních partnerů neplatí žádné zaručené či osvědčené postupy. Nejběžnějším komunikačním prostředkem všude na světě je při obchodní komunikaci zcela určitě e-mail, avšak samozřejmě nic se nevyrovná osobnímu kontaktu, který v JAR téměř vždy probíhá na spíše méně formální přátelské úrovni. Ačkoliv v Evropě se klasickým veletrhům přikládá stále menší význam, v JAR jsou tyto bezesporu velmi dobrým způsobem, jak navázat prvotní kontakt. Stále více populární jsou i online konference či networkingové akce. Vzhledem k dobré dostupnosti JAR a dále také faktu, že v obchodních hubech, jako Johannesburg či Kapské Město, narazíte na infrastrukturu a vybavenost, kterou byste v Africe nečekali, není nic lepšího, než si jednoduše zakoupit letenku a za účelem osobních jednání, ideálně ve spojitosti s příslušným veletrhem, se do JAR vypravit.

4.3 Obchodní schůzka

Ani zde nelze hovořit o žádných zvyklostech či očekávaných způsobech při sjednávání schůzek. První jednání nejčastěji probíhá v sídle společnosti jihoafrického partnera a navazuje na něj společný oběd či večeře. Mnohdy nejproduktivnější jsou jednání v neformálním prostředí, např. když Vás obchodní partner pozve k sobě domů na tzv. braai neboli grilovat či při hře, v JAR velmi populárního golfu. Co se složení jednacího týmu týče, mělo by v ideálním případě zahrnovat tzv. decision makery, tj. výkonný management a výše. Sjednat schůzky s vrcholným managementem jihoafrických společností nebývá problém, avšak toto se může lišit, jedná-li se pouze o dceřinou společnost nadnárodního konglomerátu. Je třeba počítat s tím, že ve většině případů neuspějete se sjednáním schůzky na sobotu, neděli nebo svátek. Nejlepší je domlouvat si jednání na úterý, středu a čtvrtek, a sice mimo dopravní špičku, tj. v rozmezí od 9.00 do 14.00. V JAR není kladen přehnaný důraz na formální oděv. V mnohých případech si proto člověk vystačí být oděn tzv. smart casual. Jihoafričané neradi říkají ne. Proto někdy mohou slíbit navazující jednání a již se neozvat, vyvolat v obchodním partnerovi nereálná očekávání apod. Je proto třeba brát výsledky obchodních jednání realisticky a následným telefonátem či emailem výstupy ze schůzky ověřovat. Ve veřejném sektoru bývá míra spolehlivosti u partnerů obvykle nižší a je proto vhodné sjednávat jednání s veřejným sektorem skrze zastupitelský úřad ČR v Pretorii. Dárky nejsou zvyklostí, avšak jistě potěší. Alkohol, zejména vyhlášené jihoafrické víno, se při jednání v restauračních zařízeních běžně konzumuje. Konzumaci alkoholu je však samozřejmě nutné se vyhnout, je-li Vaším partnerem stoupenec muslimské menšiny. Byť se JAR skládá z devíti provincií, nelze v tomto ohledu pozorovat žádné zásadní kulturní, etnické či náboženské rozdíly.

4.4 Komunikace

Jižní Afrika má 11 úředních jazyků, pro běžné dorozumění i kontakt s úřady však potřebujete pouze angličtinu, což platí zcela bezvýjimečně pro všechna obchodní jednání. Pokud chcete překvapit obchodního partnera, pak několik frází z afrikánštiny či některého z původních jazyků může osvěžit obchodní jednání. Jak již bylo výše uvedeno, e-mailová komunikace je běžným základem jakékoliv informační výměny. Velmi efektivní a velmi rozšířený jev JAR WhatsApp, který v mnohých případech e-mailovou komunikaci nahrazuje a urychluje. O výslovných tématických tabu v JAR nelze hovořit, avšak doporučuje se vyhnout se tématu apartheidu či obecně rasovým otázkám.

4.5 Doporučení

Jihoafričané jsou v porovnání s námi Čechy o poznání vřelejší a přátelštější. V tomto ohledu je tedy dobré klást důraz na tzv. small talk, tj. úvodní část jednání věnovat vzájemnému se poznávání a nebýt tak překvapeni, když se Vás Jihoafričané budou ptát na to, jak se máte či co rádi děláte. Kladené dotazy je vhodné opětovat. Při jednání o obchodě samotném se snažte nastavit protistranu do pozice pasivního posluchače a spíše ved'te jednání v interaktivním duchu a nebojte se vtipkovat a mějte na paměti, že s arogancí a netrpělivostí v JAR ničeho nedosáhnete.

4.6 Státní svátky

Přehled státních svátků:

- 1. leden - New Year Day
- 21. březen - Human Rights Day
- Velký pátek (Good Friday)
- pondělí velikonoční (Family Day)
- 27. duben - Freedom Day
- 1. květen - Workers Day
- 16. červen - Youth Day
- 9. srpen - National Womens Day
- 24. září - Heritage Day
- 16. prosinec - Day of Reconciliation
- 25. prosinec - Christmas Day
- 26. prosinec - Day of Goodwill

Pokud státní svátek připadne na neděli, následující pondělí je volným dnem. Obvyklá pracovní doba je od 8.00 do 16.00/17.00 s přestávkou na oběd. Obchody jsou otevřeny většinou od 9.00 do 18.00 hod. O víkendu má většina obchodů omezenou otevírací dobu, v neděli je většinou zavřeno s výjimkou nákupních středisek. Platí zákaz prodeje alkoholu v supermarketech v neděli po 14.00 hod. Banky jsou otevřeny ve všední dny od 9.00 do 16.00, v sobotu zpravidla do 11.00 hod.

5 Základní podmínky pro uplatnění českého zboží na trhu

Podkapitoly:

- 5.1 Vstup na trh
- 5.2 Formy a podmínky působení na trhu
- 5.3 Marketing a komunikace
- 5.4 Problematika ochrany duševního vlastnictví
- 5.5 Trh veřejných zakázek
- 5.6 Platební podmínky, platební morálka a řešení obchodních sporů
- 5.7 Víza, poplatky, specifické podmínky cestování do teritoria
- 5.8 Zaměstnávání občanů z ČR
- 5.9 Veletrhy a akce

5.1 Vstup na trh

Jihoafriický trh se svými charakteristikami přibližuje nejvyspělejší zemím světa, ačkoliv zde přetrvává určitá dualita, která plyne z přítomnosti chudoby a vysoké nezaměstnanosti. Na trhu v JAR jsou zastoupeny všechny nejvýznamnější světové firmy a tato konkurence spolu s čínskou expanzí vymezuje mantinely příležitostí pro uplatnění českých firem, jež mají zájem na trh vstoupit. Poptávka existuje prakticky po veškerém zboží. V případě většiny produktů a zboží je důležitým kritériem pro koncového uživatele cena. Značka Česká republika (Czechia) může znamenat přidanou hodnotu pro omezenou skupinu odběratelů ve vybraných sektorech (letectví, sklářství, některé typy zbraní apod.). Profesionalita a solidnost ve vzájemné spolupráci jsou v JAR samozřejmostí. Před vstupem na trh je nutné zajistit způsob záručního servisu a řešení reklamací.

V souladu platnou s Dohodou o ekonomickém partnerství mezi Evropskou unií a zeměmi Jihoafriického rozvojového společenství (SADC), která je vykonávána od roku 2016, je možné většinu komodit dovážet do JAR volně a bezcelně. Pouze na skupinu vybraných položek je nutné mít dovozní povolení (Import Permit), fyto-sanitární nebo veterinární popř. další osvědčení. Požadavky na dokumentaci a celní tarify u konkrétního zboží je možné vyhledat podle HS kódů v databázi Evropské komise Market Access Database Evropské komise. Užitečné informace pro vývozce je možné vyhledat na webu South African Revenue Service (SARS) v kapitole Customs and Excise včetně seznamu produktů, jejichž dovoz je do JAR zakázán nebo podléhá schválení nebo dovozním kvótám (Consolidated List of Prohibited and Restricted Imports). Dovážená zboží podléhá kromě cla i zaplacení DPH (VAT) ve výši 15 %, což je realizováno při vstupu zboží do země. Dovozece je zodpovědný za všechny celní poplatky i platbu DPH. Při celním odbavení musí importér předložit obchodní fakturu, dopravní doklad (Bill of Lading - B/L s neobchodovatelnou kopií), balicí list a příslušný celní formulář (doporučuje se předložit dokumenty ve třech výtiscích).

V JAR existují tzv. zvláštní ekonomické zóny (Special Economic Zones, SEZ), které skýtají řadu pobídek zejména pro investory do lokalizace výrobních aktivit, a to formou úlevy na dani z příjmu právnických osob (15 % místo 28 %), zaměstnaneckých pobídek, preferenčních nájmu apod. V současné době existuje 9 zvláštních ekonomických zón: Atlantis SEZ (Západní Kapsko), Nkomazi SEZ (Východní Kapsko), Coega SEZ (poblíž města Port Elizabeth v provincii Východní Kapsko), Richards Bay SEZ (cca 200 km severně od Durbanu, na pobřeží Indického oceánu, v provincii KwaZulu-Natal), East London SEZ (Východní Kapsko), Saldanha Bay SEZ (Západní Kapsko), Dube TradePort SEZ (KwaZulu-Natal) Maluti - A- Phofung SEZ (Free State), OR Tambo SEZ (v okolí mezinárodního letiště v Johannesburgu), Musina/ Makhado SEZ (v provincii Free State). Podrobné informace o nabídce a pobídkách v rámci zvláštních ekonomických zón a jiných průmyslových parků jsou k dispozici na stránkách investiční agentury jihoafriického ministerstva obchodu, průmyslu a soutěže Invest SA.

V JAR působí státní agentura ministerstva obchodu, průmyslu a soutěže Invest SA, jejímž úkolem je podpora zahraničních investic a asistence investorům. Tzv. "One stop shop(y)" agentury Invest SA působí v každé provincii. Mezi základní pobídky pro příliv nového kapitálu do výroby a expanzi existujících závodů patří mj. pronájem pozemku zdarma, daňové prázdny, rychlejší odpisy nákladů na stavby a pozemky (až 10 let) a nákladů na stroje a zařízení (3 roky). Dále byly vytvořeny podpůrné programy pro různá odvětví, např. program na podporu rozvoje automobilového průmyslu (Motor Industry Development Program) aj. V roce 2018 byl přijat zákon k ochraně investic (tzv. Investment Protection Act), který však podle kritiků investice chrání nedostatečně. Zahraniční investoři mají mj. potíže porozumět požadavkům platné legislativy k podpoře původního znevýhodněného obyvatelstva (tzv. Broad Based Black Economic Empowerment, BBBEE).

5.2 Formy a podmínky působení na trhu

Jihoafrická republika má hybridní právní systém, kombinaci práva psaného, kodifikovaného a práva zvykového. Tento systém umožňuje následující právní formy podnikání:

- Společnost (Company) - pravidla pro založení společnosti a její registraci v JAR, jakož i podmínky pro registraci pobočky zahraniční firmy za účelem podnikání v JAR, jsou stanoveny v zákoně „Companies Act“.

Registrace kanceláře zahraniční firmy za účelem podnikání v JAR (registered office of an external company) je povinná a týká se i neziskových organizací;

- Uzavřená společnost (Close Corporation - CC) - byla velmi podobná „Company“. Na základě zákona z r. 2008 není již možné tuto právní formu nově registrovat. Firmy založené ve formě CC před tímto datem však mohou dále existovat;
- Družstvo (Cooperative);
- Partnerství (Partnership) - jedná se o obchodní spojení mezi dvěma či více osobami, nebo společnostmi.
- Sole trader - živnostník.

Při zvažování vhodné formy přítomnosti na trhu a k realizaci podnikatelského záměru v JAR doporučujeme využít právní pomoci místních specializovaných poradenských firem. Zahraniční firma zvažující vstup na jihoafrický trh má v zásadě na vybranou, zda založí jihoafrickou dceřinou společnost, nebo zaregistruje svou pobočku, jejíž představitel bude v JAR vystupovat jménem dané zahraniční firmy. Toto rozhodnutí má dopady v daňové oblasti, z hlediska potřebných (pracovních) povolení aj. Při založení výrobní společnosti, ať již formou joint-venture nebo 100 % vlastněnou zahraničním subjektem, je třeba mít na zřeteli, jaký bude tato společnost potřebovat stupeň v rámci tzv. Broad Based Black Economic Empowerment (B-BBEE) s ohledem na povahu odběratele vyrobeného zboží. Jistým problémem jihoafrického průmyslu všeobecně je nedostatek vysoce kvalifikovaných pracovníků. Pokud má cizinec zájem o podnikání v JAR jako samostatný podnikatel (sole trader), musí předtím získat příslušné vízum a podnikatelské povolení.

Česká firma si může zvolit jeden z následujících postupů pro vývoz na trh JAR:

- pověřit zástupce (prostředníka) v JAR k zajištění obchodu
- pověřit distribuční firmu v JAR
- přímý prodej přes exportní úsek k prodeji zboží (a k návštěvám JAR) využije firma vlastního personálu, buď v rámci účasti na veletrzích a výstavách, nebo v rámci obvyklých pracovních cest
- prodá licenci výrobci v JAR

5.3 Marketing a komunikace

Vzhledem k vyspělosti jihoafrického trhu jsou kvalitní marketing a reklama jedním ze základních předpokladů úspěchu. V této oblasti působí řada specializovaných firem, které jsou schopny poskytovat servis na profesionální úrovni. Je možné inzerovat v celostátních denících a odborných časopisech, které jsou vydávány jednotlivými profesními svazy, popř. existuje možnost inzerce v rámci větších regionálních obchodních komor (kontakty viz seznam jihoafrických obchodních komor, Johannesburg Chamber of Commerce and Industry, JCCI, Obchodní komora Západního Kapska, tzv. CapeChamber aj.) a specializovaných portálů. Inzerce má pro zákazníky referenční význam a doporučuje se zejména v případech kdy již naše produkty jsou na trhu přítomny.

Jihoafričané jsou silně orientovaní na tzv. značkové zboží s pověstí dobré kvality. Cena je samozřejmě jedním z rozhodujících faktorů, avšak mnohdy ne ten stěžejní, což platí i u obyvatel s velmi nízkými příjmy. K prosazení populárního spotřebního zboží je tak zapotřebí efektivní marketingová kampaň s využitím všech sociálních médií typu FB, Instagram, ale i WhatsApp apod. Rovněž je důležité si uvědomit, že v JAR jsou jedny s nejpropastnějšími rozdíly mezi chudými a bohatými obyvateli. Téměř 60 % obyvatel žije v tzv. township, což je ve své podstatě nízkorozpočtové bydlení či chudinská čtvrť, kde je mizerná infrastruktura a zavedená paralelní stínová ekonomika. Tyto oblasti představují obrovský tržní potenciál, ale působení na těchto trzích s ohledem na avizovanou absenci nutné infrastruktury a vysokou míru kriminality je tak velmi obtížné. Při produktové strategii je tak zcela stěžejní určit, na jakou příjmovou skupinu obyvatel hodláte cílit. Přístup „one size fits all“ zde však rozhodně aplikovat nelze.

5.4 Problematika ochrany duševního vlastnictví

Problematikou ochrany duševního vlastnictví se zabývá úřad Komise na ochranu duševního vlastnictví - Companies and Intellectual Property Commission (CIPC) formálně spadající pod ministerstvo obchodu, průmyslu a soutěže. Na stránkách tohoto úřadu lze nalézt souhrn zákonných norem, jejichž přehled uvádíme níže, aj. užitečné informace. Komise CIPC má pobočky v každé jihoafrické provincii. Zákony tzv. Patents Act (zák. č. 57/1978 Sb.), Trade Marks Act (zák. č. 194/1993 Sb.) a Design Act (zák. č. 195/1993 Sb.) upravují zejména registraci patentů, ochranných známek a designu v Jižní Africe, a to jak pro občany JAR, tak i pro občany z jiných zemí. Pro ochranu autorských práv byl přijat v roce 1978 Copyright Act (zák. č. 98/1978 Sb.), který upravuje ochranu autorských práv jak pro jihoafrické autory, tak pro zahraniční autory, jejichž díla jsou publikována, resp. prezentována na území JAR.

Ochranu obchodních značek zboží prodávaného na území JAR řeší Merchandise Marks Act (zák. č. 17/1941 Sb.). Práva umělců jsou chráněna zákonem Performer's Protection Act (zák. č. 11/1967 Sb.). JAR přistoupila k mezinárodní dohodě tzv. TRIPS (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights). V oblasti patentového práva existuje mezinárodní dohoda známá jako Patent Cooperation Treaty (PCT), jíž je JAR signatářem. JAR je dále signatářem Pařížské úmluvy na ochranu průmyslového vlastnictví z roku 1883, Bernské úmluvy o ochraně literárních a uměleckých děl z roku 1886 a také členem Mezinárodní unie pro ochranu nových odrůd rostlin UPOV.

Legislativa v JAR nověji odráží také trend ochrany tradic, např. tradiční medicíny, jako duševního vlastnictví původních obyvatel (Traditional, Indigenous Knowledge) aj.

5.5 Trh veřejných zakázek

Na stránkách jihoafrického ministerstva financí je pravidelně zveřejňován věstník veřejných zakázek, jež obsahuje seznam aktuálních vypsaných tendrů a požadovanou dokumentaci. Na stejném portálu jsou taktéž zveřejňováni výherci tendrů. Účast ve veřejných soutěžích upravuje zákon „State Tender Board Act“ (1968, ve znění pozdějších novel). Podstatným faktorem ovlivňujícím výsledky výběrových řízení je úroveň tzv. B-BBEE certifikace. Firmy ucházející se o veřejné zakázky v JAR musí předložit Certifikát B-BBEE (tzv. Broad-Based Black Economic Empowerment). Aby se firma mohla ucházet o státní zakázku, potřebuje B-BBEE minimálně na stupni číslo 4 a vyšší. Stupně B-BBEE existují od 1-8 (1 je nejvyšší, 8 nejnižší). Bližší informace o B-BBEE lze nalézt na specializovaném webu BEE Navigator. V rámci snahy vlády o tvorbu pracovních míst obsahují veřejné zakázky často požadavky na tzv. lokalizaci (místní procurement), byť při formálním dodržení závazků vůči Světové obchodní organizaci (WTO), přestože JAR není signatářem Dohody WTO o veřejných zakázkách Government Procurement Agreement (GPA). Obecně jsou rozhodnutí o vítězích tendrů přijímána na základě bodového systému, kdy 90 bodů představuje cena a 10 bodů B-BBEE status. U menších kontraktů daný poměr váhy kritérií činí 80 ku 20. Vybraných sektorů se týkají pravidla tzv. preferenčních veřejných zakázek. Na základě těchto pravidel mohou jihoafrické úřady vypisovat veřejné zakázky, u nichž je podíl vyžadované místní přidané hodnoty stanovován individuálně a pohybuje se v rozmezí od 35 % do 100 %. Pro zahraniční firmu je v každém případě velmi náročné se veřejných soutěžích účastnit a být konkurenceschopnou. Obecně se doporučuje (nejen) v případě účasti v soutěži o veřejnou zakázku spolupracovat s místním partnerem.

5.6 Platební podmínky, platební morálka a řešení obchodních sporů

Pokud se česká firma dostane do obchodního sporu s firmou v JAR, je užitečné využít poradenskou asistenci místní právní kanceláře, která je dobře seznámena s lokálními zvyklostmi a právem. Právní služby jsou finančně poměrně nákladné. Vymahatelnost práva je poměrně dobrá, ale velmi zdlouhavá a tím prodražuje právní služby. U velkých zavedených firem je riziko neplacení za dodané zboží poměrně nízké. Přesto i v JAR jsou stále častější případy vylákání zboží, které není nikdy zaplacené. Doporučujeme proto před uskutečněním obchodu stanovit vhodné podmínky snižující toto riziko. Je poměrně obvyklé požadovat částečnou platbu předem (až 70 %), s úplným zaplacením při dodání zboží, lze však určitě doporučit i další smluvní zajišťovací mechanismy, jako vydání bankovních záruk (dokumentární akreditiv) či certifikátů nebo přílet technika pro uvedení stroje do provozu až po úplném zaplacení apod. Doba splatnosti faktur v JAR je standardních 30 dnů a v některých případech pak 60 - 90 dnů.

Jižní Afrika má stanovená pravidla pro mezinárodní platební styk (exchange controls), na jejichž uplatňování dohlíží jihoafrická centrální banka SARB. Na stránkách centrální banky jsou také uvedeny subjekty (komerční banky), které mají oprávnění mezinárodní platební styk provádět. Bankovní účet v JAR si však nemůže založit nerezident. Internetové podvody mohou mít různé formy, např. falešné výhry v soutěžích a loteriích a domnělá dědictví. Může se ale jednat i o falešné exportéry komodit nebo jiného zboží. Více informací o internetové kriminalitě nejen v JAR na webových stránkách – www.cybercrime.org.za.

5.7 Víza, poplatky, specifické podmínky cestování do teritoria

Poskytování závazných informací o cestování do JAR je v kompetenci výhradně zastupitelských úřadů JAR v zahraničí a jihoafrického ministerstva vnitra (Department of Home Affairs). Držitelé všech druhů cestovních dokladů ČR, kteří do JAR cestují za turistickým či obchodním účelem, nepotřebují k pobytu do 90 dnů vízum. Při ostatních typech pobytu poskytují informace zastupitelské úřady JAR. V případě zájmu o prodloužení 90 denního pobytu v JAR je obvykle nutné na příslušných jihoafrických úřadech podat tuto žádost nejpozději dva měsíce před uplynutím uvedeného pobytu. Doporučuje se, aby platnost cestovního dokladu přesahovala nejméně o 90 dnů konec zamýšlené doby pobytu v JAR. Cestovní doklad musí obsahovat nejméně dvě volné stránky (naproti sobě) pro vyznačení vstupního a výstupního razítka. Imigrační úředníci JAR při vstupu do země kontrolují, zda mají občané jiných zemí při vstupu do země očkování proti žluté zimnici (v platném mezinárodním očkovacím průkazku), pokud do země cestují z oblastí s výskytem uvedené nemoci. Při nesplnění této podmínky je cestujícímu zamezen vstup do země.

Aktuální informace o cestování do JAR jsou k dispozici na webových stránkách ministerstva zahraničí. Před cestou doporučujeme zaregistrovat se v systému dobrovolné registrace DROZD MZV ČR.

Je nutné mít na zřeteli následující skutečnosti:

- Místní bezpečnostní situace není příliš příznivá. Je nutno počítat s vyšší mírou kriminality a zároveň dbát doporučení místních kam se vydat a kam nikoliv. Především se nedoporučují neorganizované návštěvy center měst, chudinských čtvrtí, procházky v osamělých nebo neznámých místech, zejména v podvečerních a večerních hodinách.
- Veřejná doprava, jak ji známe v ČR, v JAR prakticky neexistuje. Ve velkých městech je sice řada autobusových linek (v Pretorii, Johannesburgu), avšak neexistují jízdní řády a cizincům se nedoporučuje tyto autobusy používat. Není bezpečné použití příměstské vlakové dopravy. Naopak se osvědčuje nové vlakové spojení Gautrain mezi Johannesburgem, mezinárodním letištěm O.R. Tambo a Pretorií.
- Přesuny v JAR se řeší autem, hotelová recepce doporučí bezpečnou taxi službu nebo autopůjčovnu. Poměrně dobře fungují služby Uber, Taxify apod. Jezdí se vlevo. Při cestách autem se doporučuje držet hlavních cest. Cestovat vždy jen v uzamčeném autě, okna auta spouštět jen částečně, zejména nutná ostražitost ve městech na křižovatkách. Při delších cestách jsou pro oddech a občerstvení vhodné čerpací stanice. Není bezpečné zastavovat stopařům nebo autům s poruchou (ta může být fingovaná). Obecně vzato se však doporučuje vyvarovat se cestování po setmění či přesunům pěšky.
- V naprosté většině případů lze v JAR platit platební kartou či použitím systému Zapper, Snapscan apod. Apple v JAR v tuto chvíli dostupný není. Nosit u sebe větší finanční hotovost se nedoporučuje. V případě potřeby jsou v JAR bankomaty doslova na každém kroku.
- Jihoafrickou SIM kartu lze na zakoupit již na letišti, a to včetně kreditu a dat. K registraci SIM karty je zapotřebí cestovní pas.
- Nedoporučuje se koupání ve stojatých vodách s ohledem na výskyt bilharzie. Při cestách do Krugerova národního parku, případně jiných míst na severovýchodě země, je dobré, zejména v období dešťů (říjen-duben), vybavit se účinným doporučeným antimalarikem, který je třeba vždy užívat ve spojení s repelentem. Vzhledem ke značné intenzitě slunečního záření je nezbytné používání opalovacích krémů s vysokým ochranným faktorem (30 a více).
- V JAR je vysoké procento populace nakaženo HIV a také TBC. Doporučujeme zvýšenou opatrnost zejména při styku s krvácivými poraněními a při intimním styku. Voda z kohoutku je v JAR zdravotně nezávadná.

5.8 Zaměstnávání občanů z ČR

Obecně zaměstnávání cizinců v JAR včetně občanů ČR není snadné. V prvé řadě je nutné prostřednictvím velvyslanectví JAR v zahraničí požádat o pracovní vízum. JAR rozeznává několik typů pracovních víz s odlišnými náležitostmi a podmínkami. Zaměstnavatel zpravidla musí doložit, že na daná pracovní místa byl proveden pokus o akvizici v JAR (kopie inzerátů nebo zpráva zaměstnavatelské agentury) a že v JAR nejsou vhodní kandidáti. Zaměstnanec musí předložit důkazy o odpovídající kvalifikaci a také projít zdravotními testy. V případě vyslání v rámci firmy jsou nutné také pracovní popisy konkrétních pozic a platové náležitosti. Velké zahraniční korporace v JAR mohou požádat o tzv. rámcové korporátní pracovní povolení na základě kterého jsou pak jednotlivé žádosti o obecné pracovní povolení vyřizovány za zjednodušených podmínek. Žádost o vízum musí být podána výhradně osobně na zastupitelském úřadě JAR, nikoliv v zastoupení jiné osoby. Podnikatelské aktivity cizinců upravuje tzv. Přistěhovalecký zákon 13/2002 ve znění pozdějších novel. Pro získání povolení k podnikání musí cizinec předložit podnikatelský záměr a včetně zaměstnání určitého počtu rezidentů a splňovat další podmínky. Pokud oblast podnikání spadá do některého z prioritních sektorů, lze požádat o snížení nároku na investovaný základní kapitál.

Zdravotnictví je v JAR na poměrně vysoké úrovni. Existuje však značný rozdíl mezi státními zdravotnickými zařízeními s bezplatnou nebo velmi levnou péčí a soukromými zdravotnickými zařízeními, kde jsou ceny lékařského ošetření relativně vysoké. Dohoda o bezplatné lékařské péči mezi ČR a JAR neexistuje. Z tohoto důvodu doporučujeme českým občanům cestujícím do JAR uzavřít cestovní přípojštění s dostatečným

finančním krytím k úhradě léčebných výdajů. Cestujícím do JAR doporučujeme, aby si z důvodu možné hospitalizace s sebou vzali platební kartu. Bez zaplacení předem (např. při podezření na mozkovou příhodu může nemocnice požadovat deposit ve výši v přepočtu několik desítek tisíc korun) může být hospitalizace v soukromém zdravotním zařízení odepřena.

5.9 Veletrhy a akce

Dobrou příležitostí pro úvodní seznámení s tržním prostředím je návštěva oborového veletrhu. Aktivní účast v roli vystavovatele má vedle propagace a možnosti oslovit zákazníky také referenční roli. Lze doporučit průzkum potenciálních partnerů před veletrhem s jejich následným adresným pozváním na stánek, protože v JAR má osobní setkání a jednání nedocenitelnou hodnotu. Významné mezinárodní veletrhy v Jižní Africe, jejichž přehled uvádíme níže, jsou navštěvovány potenciálními partnery z okolních zemí. Zdrojem dalších informací může být seznam veletrhů a výstav na portálu Event Eye - Trade Shows, Exhibitions, Conferences & Business Events Worldwide.

Ilustrativní výběr pravidelných veletrhů v JAR:

- Mining Indaba - klíčová každoroční konference a veletrh v oboru těžebního průmyslu, Kapské Město (únor);
- Retail Africa - maloobchod a platební systémy, Johannesburg – Sandton Convention Centre (březen);
- Propac Africa - balení a zpracování potravin, potisk, Johannesburg – Expo Centre Nasrec (březen);
- Water Show Africa - vodohospodářství, Johannesburg, Sandton (březen);
- Huntex - lovecké zbraně a vybavení, outdoor, Johannesburg - výstaviště Gallagher, Midrand (duben);
- NAMPO Harvest Day, NAMPO Agricultural Show - zemědělská technika, provincie Free State, Bothaville, NAMPO Park (květen);
- Securex - veletrh bezpečnostních systémů a ochrany, výstaviště Gallagher, Midrand, Johannesburg (květen);
- Africa Health - zdravotnictví, Johannesburg - výstaviště Gallagher, Midrand (květen);
- Africa Utility Week, AUW - vodohospodářství energetika, čištění odpadních vod, udržitelná energetika, veřejné služby, Kapské Město (květen);
- Land Forces Africa, Disaster Management Africa - zbrojní průmysl, bezpečnostní a záchranářské obory, Pretoria (1 x za dva roky, červenec);
- Bauma Africa - stavební stroje a materiály, těžební stroje, Johannesburg – výstaviště Gallagher, Midrand;
- Electra Mining - referenční veletrh pro těžební průmysl, strojírenské a elektro-subdodávky, Johannesburg – Expo Centre Nasrec (září 1 x za dva roky);
- Africa Aerospace and Defence, AAD - obranný a letecký průmysl, Centurion (Pretoria), září 1 x za dva roky (2022);
- South African Automotive week, SAAW - Johannesburg - Gallagher, říjen 1x za dva roky (2022).

6 Kontakty

Podkapitoly:

- 6.1 Kontakty na zastupitelské úřady ČR v teritoriu
- 6.2 Praktická telefonní čísla (záchranka, policie, požárníci, infolinky, apod.)
- 6.3 Důležité internetové odkazy a kontakty

6.1 Kontakty na zastupitelské úřady ČR v teritoriu

Velvyslanectví ČR v Pretorii

Země akreditace: Jihoafrická republika, Angola, Botswana, Lesotho, Madagaskar, Mauricius, Mosambik, Namibie, Království Eswatini

Vedoucí zastupitelského úřadu: JUDr. Pavel Řezáč, mimořádný a zplnomocněný velvyslanec České republiky v Jihoafrické republice

Velvyslanectví ČR v Pretorii:

Fyzická adresa: 936 Pretorius Street, 0083 Arcadia, Pretoria

Poštovní adresa: P.O.Box 13671, Hatfield 0028, Pretoria, South Africa Tel: +27-12-431 2380 fax: +27-12-430 2033

E-mail: pretoria@embassy.mzv.cz Web: www.mzv.cz/pretoria Pracovní doba: neděle – čtvrtek 7:45 až 16:15 hod.

Odkaz na Google Maps.

Spojení z letiště a z centra: Nejjednodušší spojení na velvyslanectví ČR v Pretorii jak z mezinárodního letiště O.R. Tambo tak i z centra Johannesburgu je použití kombinace nadzemního příměstského vlaku Gautrain, který spojuje letiště, centrum Johannesburgu a Pretorie. Název nejbližší stanice Gautrain u velvyslanectví ČR je Pretoria – Hatfield. Ze stanice na velvyslanectví doporučujeme použít Uber. Vzhledem k dostupnosti na zavedenosti služby Uber může být v závislosti na dopravní špičce (7:00 – 9:30 a 14:30 – 17:30) nejrychlejší použít Uber rovnou.

Další užitečné kontakty:

Zahraniční kancelář CzechTrade v Johannesburgu

Vedoucí: Bc. Petr Haramul

Fyzická adresa: 26 Olympus Crescent, Mykonos Estate, 2191, Johannesburg South Africa

Tel: +27 10 035 0235 mobil: +27 76 026 9040

E-mail: petr.haramul@czechtrade.cz

Web: www.czechtrade-sa.co.za

Delegace Evropské unie v Pretorii

Fyzická adresa: 1 Greenpark Estates, 27 George Storrar Drive Groenkloof, Pretoria 0181, South Africa

Poštovní adresa: PO Box 945 Groenkloof, Pretoria 0027, South Africa

Tel: +27 12 452-5200, Fax: +27 12 460-9923

E-mail: Delegation-S-Africa@eeas.europa.eu

Web: https://eeas.europa.eu/delegations/south-africa_en

6.2 Praktická telefonní čísla (záchranka, policie, požárníci, infolinky, apod.)

Nouzová telefonní linka velvyslanectví ČR v Pretorii: +27 82 416 0016

Linka funguje mimo pracovní dobu velvyslanectví a je určena výhradně občanům ČR v nouzi či ohrožení zdraví a života.

Jihoafrické záchranné složky:

- Tel. č. 112 - operátor přepojí na policii, záchrannou službu nebo hasiče (lze pouze z mobilu)
- Tel. č. 101 77 - záchranná služba a hasiči (z mobilu i z pevné linky)
- Tel. č. 101 11 – policie (z mobilu i z pevné linky)

6.3 Důležité internetové odkazy a kontakty

Státní správa:

- Portál úřadu prezidenta JAR – www.thepresidency.gov.za
- Portál státní správy (všechna ministerstva) - www.gov.za
- Daňový a celní úřad: South African Revenue Service (SARS) - www.sars.gov.za
- Statistický úřad - www.statssa.gov.za

Vybrané podnikatelské komory a organizace:

- Obchodní rejstřík JAR vede Companies and Intellectual Property Commission (CIPC) - www.cipc.co.za
- South African Institute of Intellectual Property Law - www.saiipl.org.za
- Small Business Institute - www.smallbusinessinstitute.co.za
- South African Chamber of Commerce and Industry - www.sacci.org.za
- Chamber of Commerce and Industry (Johannesburg) - www.jcci.co.za
- Cape Chamber of Commerce and Industry - www.capechamber.co.za
- Durban Regional Chamber of Business - www.durbanchamber.co.za
- The National Association of Automobile Manufacturers of South Africa (NAAMSA) - www.naamsa.co.za

Právní systém a služby:

- Law Society of South Africa - www.lssa.org.za
- Society of Advocates of South Africa - www.pretoriabar.co.za

Finanční trhy a bankovníctví:

- Ministerstvo financí JAR - www.treasury.gov.za
- South African Reserve Bank (centrální banka) - www.resbank.co.za
- Banking Association South Africa - www.banking.org.za
- Johannesburg Stock Exchange - www.jse.co.za